

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті автор досліджує уміння студентів здійснювати самостійну навчальну діяльність: змістовний аналіз, узагальнення та використання їх в якості способів навчальної діяльності, а також уміння працювати з текстом.

Вступ

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, основним методом отримання та закріплення знань. Під самостійною роботою розуміють різні види індивідуальної та колективної діяльності студентів.

Сучасною тенденцією вищої освіти є перехід від інформативних до активних методів навчання з включенням різних форм самостійної роботи.

Самостійна робота – це перш за все діяльність особистості. І діяльність, і особистість – категорії психологічні. Отже, правила та закони організації самостійної роботи – перш за все – психологічні. На жаль, у сучасній психології повна детальна концепція самостійної роботи відсутня.

Аналіз дослідження публікацій

У діяльнісному визначенні самостійна робота – це робота, яку організують самі студенти в залежності від їх внутрішніх пізнавальних мотивів, у найбільш зручний час, робота, яка контролюється ними у процесі та по результаті.

У залежності від місця та часу проведення самостійної роботи, характеру керівництва нею з боку викладача та способу контролю зі її результатами вона має такі різновиди:

- самостійна робота під час основних аудиторних занять (лекції, семінари);
- самостійно робота під контролем викладача у формі консультацій, заліків, екзаменів;
- позааудиторна самостійна робота під час виконання студентом домашніх завдань навчального та творчого характеру.

Формування здібностей студентів до самостійної роботи полягає у оволодінні ними прийомами моделювання самої навчальної діяльності, визначення студентом оптимального розпорядку дня, усвідомлення та володіння ним раціональними прийомами роботи з навчальним матеріалом, оволодіння прийомами швидкісного читання, складання планів різних дій, конспектування, уміння працювати з текстами, постановка та розв'язання навчально-практичних задач [5, с. 162 – 164].

Самостійна робота студентів як діяльність має визначену структуру: мотив, мета, зовнішні умови [3, с. 5]. Ми досліджували володіння студентами способами виконання самостійної роботи.

Мета статті

Проаналізувати уміння студентів здійснювати самостійно навчальну діяльність: змістовний аналіз, узагальнення та використання їх в якості способів навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Повноцінне здійснення студентами самостійної навчальної діяльності спирається на певний рівень розвитку теоретичного мислення (перш за все дії аналізу, узагальнення).

Необхідною складовою частиною підготовки до самостійної навчальної діяльності є формування змістовного аналізу та узагальнення, та використання їх в якості способів навчальної діяльності.

Формування способів логічного аналізу джерел навчальної інформації складає одну з важливіших завдань навчання, яке має на меті підготовку до самостійної навчальної діяльності. Важливою умовою переходу до самостійних форм діяльності є оволодіння способами аналізу джерел навчальної інформації, які забезпечують розуміння та засвоєння її змісту.

Більшість студентів, які приходять до ВУЗу, навчалися за традиційними програмами, система Д. Ельконіна, В. Давидова не охопила великого числа шкіл.

Для перевірки вмінь студентів самостійно здійснювати навчальну діяльність були запропоновані завдання на вміння порівнювати, аналізувати та узагальнювати виділені ознаки, на розуміння абстрагованих типів зв'язку між окремими поняттями, а також перенесення цього розуміння на інші конкретні приклади (методика «Складні асоціації»), уміння працювати з текстом: проводити його аналіз, визначати тему, знаходити відповіді на запитання.

Дані, наведені в таблицях, підтверджують, що рівень розвитку теоретичного мислення 30,6 % студентів 1 курсу на найнижчому та низькому рівнях, 60,2 % має середній рівень, 9,2 % - високий. (табл.1, 2).

Ще однією важливою умовою здійснення самостійної навчальної діяльності студентами є оволодіння ними способами аналізу джерел навчальної інформації, які забезпечують розуміння та засвоєння змісту тексту.

Розвиток розуміння тексту ставлять у залежність від розвитку системи знань суб'єкта, яка забезпечує оволодіння поняттями певного ступеня узагальненості.

Ми запропонували студентам 1 курсу /62 чол./ текст, який мав дві підтеми, пов'язані між собою загальною темою про суспільний устрій, види занять населення /Стародавнього Єгипту/. Завдання складені за рекомендацією Чистякової. Після ознайомлення з текстом потрібно було виконати завдання:

1. Виділити головне, суттєве в змісті тексту, узагальнити його у вигляді теми.
2. Виділити незрозуміле.
3. Відповісти на запитання за змістом тексту /3 запитання/.
4. Про що хотіли б ви дізнатися у зв'язку з прочитаним?

Аналіз відповідей студентів дозволив розподілити їх за трьома рівнями: високий, середній, низький.

Високий рівень: проявлений пізнавальний інтерес, повно сформульована тема тексту, дані правильні та точні відповіді на завдання до тексту, завдання виконані повністю.

Середній рівень: проявлений пізнавальний інтерес, дані відповіді на запитання, але є неточність відповідей, є помилки, неточно визначено тему тексту.

Низький рівень: пізнавальний інтерес не виявлений, більша частина завдань не виконана, неповнота відповідей. Тема тексту окреслена неправильно, не виділена головна думка тексту. Отже, ми можемо зробити висновок, що загальний рівень уміння проводити аналіз тексту, узагальнювати тему, давати точні відповіді на запитання по тексту студентів першого курсу невисокий. Це, звичайно, негативно впливає на успішність навчання у вищому навчальному закладі.

Студентам 1 курсу була запропонована анкета, яка мала на меті визначити їхнє ставлення до самостійної роботи, оцінку способів та організації. Анкета містила такі запитання:

1. Виконуєте всі завдання, які пропонують викладачі?
2. Які завдання самостійної роботи викликають труднощі?
3. Як організовуєте час для виконання самостійної роботи?
4. Які завдання викликають інтерес? Чому?
5. Вам допомагає хто-небудь в організації самостійної роботи? У чому виявляється допомога?
6. Якими джерелами користуєтесь при виконанні самостійної роботи?
7. Як ви оцінюєте свій рівень сформованості умінь самостійно виконувати завдання (високий, середній, низький)?

Брали участь 45 студентів

Таблиця 1

Методика «Складні асоціації»

Рівень розвитку мислення, критичність, швидкість, гнучкість, асоціативність	всього	1 найнижчий	%	2 низький	%	3 середній	%	4 високий	%
Кількість правильних відповідей		6 та менше		7-11		12-16		17-20	
	98	13	13,3	17	17,3	59	60,2	29	9,2

Таблиця 2

Рівень розуміння тексту

Всього студентів	Високий рівень	%	Середній рівень	%	Низький рівень	%
62	4	6,5	40	64,5	18	29

При цьому відмічені самооцінка студентами свого рівня самостійного виконання навчальних завдань: низький рівень – 2 студенти, середній – 29, високий – 14. Завдання, які викликають труднощі: об'ємні, проблемою є пошук матеріалу: не вистачає літератури, кваліфікованої літератури, високого рівня. Завдання, які викликають інтерес: дискусійні завдання, які вимагають творчого мислення та висловлення власної думки, пізнавальні завдання на актуальні молодіжні проблеми, завдання пов'язані з обраною професією. Також визначені групи студентів щодо організації самостійної роботи:

- Не самостійний, не організовую свій власний час, не знаю як – 7 %
- Не організовую тому, що не можу – 4 %
- Роблю все в останній момент, тому що не хочу – 6 %
- Організую, але інколи не вдається виконати все самостійно – 13 %
- Організую та виконую все самостійно – 16 %

Отже, студенти цінують свій рівень самостійної навчальної діяльності досить високо, це не співпадає з рівнем виконання тестів на розвиток мислення та уміння працювати з текстом.

Під час проведення практичних занять з дисципліни «Загальна психологія» студентам 1 курсу були запропоновані індивідуальні домашні завдання (серед них є творчі, нерепродуктивного характеру та реферативні, репродуктивні):

1. Закони та загадки зорового сприймання.
2. Умови доброго запам'ятовування та збереження інформації.
3. Методика дослідження пам'яті людини.
4. Скласти базовий лист контролю по будь-якій темі:
 - а) основні поняття перерахувати, дати визначення;
 - б) схематично окреслити взаємозв'язок цих понять.
5. Скласти 3 запитання (завдання) по будь-якій темі та дати взірці їх відповідей.
6. Умови та розвиток уваги.
7. Скласти розширений опорний конспект однієї теми.
8. Скласти психологічну казку на одну з тем.
9. Скласти тестову самостійну роботу (10 запитань) по темах «Пам'ять», «Мислення».
10. Скласти збірник цікавих фактів з психології.
11. Написати фантастичне оповідання на одну з тем лекції, використовуючи основні поняття.
12. Скласти опорний плакат на одну з лекційних тем модуля.

13. Вибрати будь-яке поняття з курсу, дати його розгорнуте пояснення, використовуючи матеріал лекції, підручник (1-ша сторінка), 2-га сторінка: дати адаптоване пояснення цього поняття на рівні учня школи (7-9 клас).

14. Розробити питання домашнього завдання для однокурсника та дати приклад його виконання.

15. Заповнити таблицю особливостей окремих методів психології.

Аналіз вибору студентами запропонованих завдань показує, що серед 87 студентів тільки 7 обрали завдання творчі, нестандартні, не репродуктивні.

Висновок

Таким чином, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача є одним з найбільш ефективних напрямлень у навчальному процесі, який розвиває самостійну творчу діяльність студентів, яка стимулює набуття та закріплення знань майбутніх фахівців.

Література

1. *Давыдов В. В.* Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. – Москва, 1996. – 541 с.
2. *Давыдов В. В.* Виды обобщения в обучении / В. В. Давыдов. – Москва, 2000. – 478 с.
3. *Заика Е. В.* Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в ВУЗе / Е. В. Заика. – Харьков, 1991. – 69 с.
4. *Максименко С. Д.* Основи генетичної психології / С. Д. Максименко. – Київ, 1998. – 216 с.
5. *Репкин В. В.* Развивающее обучение: теория и практика / В. В. Репкин, Н. В. Репкина. – Томск. : Пеленг, 1997. – 228 с.
6. *Сенашенко В.* Высшая школа и болонские преобразования / В. Сенашенко. // Высшее образование в России. – 2005. – № 6. – С. 95–100.
7. *Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу* // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції 14–15 грудня 2004р. [Тези доповідей]. – Харків, 2004.
8. *Сухова Н. М.* Педагогічний досвід Е. В. Ильенкова і проблеми сучасної освіти / Н. М. Сухова // Материалы VIII Международной научной конференции, 20–21 апреля 2006г., Киев, 2006. – 362 с.

Л. В. Бондарь

**ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ
СТУДЕНТОВ**

РЕЗЮМЕ

В статье автор исследует умения студентов выполнять самостоятельную учебную деятельность: содержательный анализ, обобщения и применение их в качестве способов учебной деятельности, а так же умение работать с текстом.

L. V. Bondar

THE PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF STUDENT'S SELF-TRAINING WORK

SUMMARY

The student's abilities of making of self-training work as substantial analysis, generalization and application of it as a ways of educational activity are studied in the article.